

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію *Ніконенко Тетяни Володимирівни*
**«Підготовка магістрів початкової освіти до застосування технології
контекстного навчання»**, поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Сучасне суспільство вимагає зміну парадигми професійної підготовки вчителів початкової освіти на всіх рівнях. Йдеться про контекст освітніх змін, викликаних потребами часу та віднайденням найбільш оптимальних технологій, за яких відбувається якісна підготовка магістрів у галузі початкової освіти. У ракурсі зазначеного дисертаційне дослідження відповідає параметрам новизни та необхідного внеску в теорію і практику професійної педагогіки, є актуальним і своєчасним в умовах зміни змісту та цілей як вищої педагогічної освіти, так і початкової; оволодінні не тільки вузькопрофесійними знаннями й уміннями, а здатностями організовувати свою професійну діяльність у формі продуктивної взаємодії з іншими суб'єктами. Крім того, авторка наголошує, що рівень магістра, на відміну від бакалавра, кардинально змінює напрям навчання, незалежно від того, за яким фахом він отримав кваліфікацію. Нині чимало молодих людей обирають магістратуру, щоб доповнити вже отримані знання або кардинально змінити майбутню професію. Тобто межі заданих параметрів освітнього рівня «магістр» не є вичерпними і складають чималий простір для їх вивчення.

Даючи загальну оцінку роботи, наголосимо на визначенні наукознавчих складників дослідницького корпусу, їх чіткості, адекватності меті і змісту застосованих методів наукового пошуку. Обґрунтованість методологічних орієнтирів та їх концептів взаємоузгоджені й вмотивовані, віддзеркалюють зміст заявленої теми дослідження.

Понятійна сітка вирізняється алгоритмізованістю, логічністю і змістовою наповненістю ключового поняття «контекстне навчання у системі підготовки вчителів початкової школи» і дотичних до нього у координатах міждисциплінарного інтерпретування, з акцентом на професійну підготовку: вища освіта, педагогічна освіта, магістр, магістратура, кваліфікація, магістр початкової освіти, контекст, освітнє середовище контекстного типу, квазіпрофесійна діяльність. Виведений автором системний ланцюжок розгортає логіку взаємозв'язків між поняттями, реконструює їх смисли, структурує в теоретичний ряд, якими є технологія контекстного навчання та підготовка

магістрів початкової освіти до його застосування. Зміст контекстного навчання представлено у двох векторах: освітній системі, у якій поєднані конкретні ідеї, методи, засоби, форми діяльності, моделі навчання; технології, що передбачає впровадження алгоритмізованої послідовності певних дій, спрямованих на відтворення в процесі фахової підготовки майбутніх фахівців предметного і соціального контекстів подальшої професійної діяльності. Цілісність фактажу досліджуваного поняття представлено у змісті першого розділу *«Підготовка магістрів початкової освіти до застосування технології контекстного навчання як педагогічна проблема»*, що є сукупним результатом і має пряме відношення до авторського формулювання робочого визначення, яке складає наукову новизну і задає нові параметри для його системного дослідження. Зміст цього поняття авторка визначає як процес, що спрямований на формування в майбутніх викладачів педагогіки та методики початкового навчання нового педагогічного мислення – інтегрованого утворення, в основі якого є здатність прогнозувати, планувати та моделювати практико-орієнтоване навчання студентів.

Творчим ядром дослідження постає розроблена автором модель підготовки магістрів початкової освіти до застосування технології контекстного навчання (с. 75-79 дисертації та 8 с. автореферату). Відзначимо чіткість і структурованість, ґрунтовне прописання кожного з її блоків, які між собою взаємопов'язані і взаємозалежні, і такі, що спрямовані на розвиток у вчителя початкових класів здатностей до застосування контекстного навчання.

Виділені автором гіпотетичні умови (блоки) – методологічний, змістово-процесуальний, аналітико-рефлексивний, мають реалістичний характер і водночас просувають наукове бачення проблеми формування в майбутніх фахівців готовності впроваджувати відповідну технологію. Переважальними за авторкою в цьому сенсі є реалізація інноваційних ідей, переведенні освітнього процесу в площину активного застосування контекстного навчання як мета-технології, яка сприяє розвитку здатності прогнозувати, планувати та моделювати квазіпрофесійну діяльність у майбутньому.

Передумовою до здійснення формувальних кроків з підготовки магістрів початкової освіти до застосування технології контекстного навчання є ретельний аналіз змісту навчальних дисциплін *«Педагогіка вищої школи»*, *«Методика навчання дидактики»*, *«Методика навчання у ВНЗ освітньої галузі «Математика» в початковій школі»*, *«Методика навчання у ВНЗ освітньої галузі «Мови і літератури» в початковій школі»*), науково-дослідної, самостійної роботи й виробничої (асистентської) практики з метою їх доповнення та розширення, включення в науково-розвивальне та практико-орієнтоване навчання студентів-магістрів. Поділяємо висновок авторки про те, що змістове

наповнення фахових дисциплін не сповна зорієнтовано на забезпечення належного рівня підготовки магістрів до застосування контекстних технологій навчання, відповідно – недостатності застосовувати знання, уміння та навички в різних навчальних ситуаціях. Системно такий матеріал представлено як описово, так і візуалізовано на с. 85-89 (розділ два).

Особливе місце в структурі реалізації моделі відведено педагогічним умовам. У якості основних обрано: формування професійної ідентичності магістрів початкової освіти; розвиток педагогічного мислення магістрів початкової освіти, в основі якого є здатність моделювати педагогічні ситуації та формувати в студентів уміння розв'язувати їх; активізація магістрів початкової освіти до рефлексивної діяльності, пов'язаної з упровадженням контекстного навчання як своєрідної мета-технології. Кожна із педагогічних умов вирізняється густотою дидактико-методичного супроводу, основу якого складають активні форми навчання: мозковий штурм (мозкова атака), дискусія, дебати, різні види тренінгів (коуч-тренінг) тощо; проведення модеративних семінарів, які сприяють забезпеченню максимальної візуалізації процесу осмислення сутності змісту питання, розвитку полілогічного спілкування; лекції контекстного типу з розвитку рефлексивної діяльності, критичності мислення, усвідомлення власних професійних труднощів, прогнозування й моделювання різних життєвих й професійних ситуацій; мультимедійні технології. Звертаємо увагу на презентовану авторську систему практико-орієнтованих завдань (с. 99, таб. 2.1 дисертації), зміст якої включає реалізацію завдань та їх функціональне призначення, що сприяє накопиченню знань, досвіду застосування контекстного навчання, а з іншого – підпорядковувати зміст конкретній дисципліні. Така система, на переконання автора, забезпечує становлення готовності майбутніх викладачів упроваджувати зазначену технологію в реальному освітньому процесі як у закладах вищої освіти, так і навчальних першого ступеня.

Грунтовно такий матеріал подано в другому розділі *«Моделювання підготовки магістрів початкової освіти до застосування технології контекстного навчання»*.

Інтерес для теорії і практики професійної підготовки фахівців із дослідженого феномена викликає третій розділ *«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності моделі підготовки магістрів початкової освіти до застосування технології контекстного навчання»*, у якому розкрито організацію й проведення експериментальної роботи та технології формування.

До переваг проведення експериментально-дослідної роботи відносимо чітко пролонговану поетапну (організаційний, навчально-професійний, технологічно-проектувальний) реалізацію авторської моделі (с. 109-111

дисертації); моніторинг стану сформованості досліджуваного явища та його динаміку у студентів-магістрів. Достатньо широко й мотивовано представлено психолого-діагностичний інструментарій, організацію та процедуру проведення, чисельність (289 респондентів), рівні підготовки магістрів (на основі диплому бакалавра та другої вищої освіти), психодіагностичну батарею –анкетування, бесіда, тестування, методика К. Замфіра «Мотивація професійної діяльності» в модифікації А. Реана.

Констатуємо, що психодіагностичні методики валідні, експериментальний масив представлено достатньою мірою як на констатувальному, так і формувальному етапах проведення. Усі реалії експериментальної роботи, яка тривала впродовж 2015-2017 рр. , дисертантка пояснює, обґрунтовує, коментує, спираючись на визначені теоретичні позиції і результати емпіричних даних, що забезпечує логічний і несуперечливий характер експерименту, яким охоплено п'ять навчальних педагогічних вишів у різних регіонах України (Бердянський державний педагогічний університет, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Київський університет імені Бориса Грінченка, Херсонський державний університет) і який дав змогу добути правдиві експериментальні дані з підготовки магістрів за контекстними технологіями навчання, зробити їх зіставний аналіз.

Координатною сіткою для оцінки дослідження постають принципово нові результати, нові факти,об'єкти, методи, які використала Тетяна Володимирівна. Відзначаємо зміст розроблених практико-орієнтованих завдань, представлених трьома групами: загальнопедагогічні, дидактико-методичні та рефлексивно-проектувальні, які наскрізно лягли в основу навчальних дисциплін «Педагогіка вищої школи», «Методика навчання дидактики», «Методика навчання у ВНЗ освітньої галузі «Математика» в початковій школі», «Методика навчання у ВНЗ освітньої галузі «Мови і літератури» в початковій школі». Розроблений дидактико-методичний ресурс є комплексним і заслуговує на увагу як такий, що може бути сповна рекомендованим в освітній процес з підготовки магістрів початкового навчання та інститутів післядипломної педагогічної освіти, які проходять курсову перепідготовку та викладачів педагогічних вишів.

Комплекс розробленого здобувачкою формувального ресурсу та реалізованого в процесі педагогічного експерименту дав позитивні результати.

Таким чином, одержані наукові результати, що виносяться на захист, є особистим досягненням здобувача. Підтвердженням є приклади, які візуалізують їх динаміку в описовому і графічному зображеннях на сторінках

дисертації та узагальнено оприлюднені на науково-практичних конференціях різного рівня в межах України та ближнього зарубіжжя (у кількості 25). Авторські публікації сповна викладено у рукописі дисертації й авторефераті, представлено у 20 публікаціях автора (17 одноосібні), з-поміж яких є одна колективна монографія, три навчально-методичні посібники контекстного типу, підготовлені у співавторстві з Л. Коваль. Увиразнюють і доповнюють зміст дисертаційного дослідження п'ять додатків, які вміщено на 66 сторінках.

До переваг дослідження віднесемо культуру викладу дисертаційного полотна, дотримання наукової етики, чіткості й логічності побудови змісту, стилю та загальної грамоти.

Наведене вище дає підстави стверджувати про загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її прирощення в галузі педагогіки професійної підготовки і перепідготовки.

До дискусійних положень та зауважень щодо змісту дисертаційного дослідження відносимо:

1. Висвітлюючи проблему підготовки магістрів початкової освіти до застосування технології контекстного навчання в психолого-педагогічній літературі, доцільно було б звернутися й до зарубіжного досвіду, що, на нашу думку, підсилило б зміст самої підготовки та уніфікувало б можливості з оновлення структури педагогічної освіти, наповненості її змісту відповідно до європейських стандартів якості освіти. Зауважимо, що на с. 110 дисертації, авторка робить таке акцентування.

2. Визначаючи дидактичний та методичний ресурси щодо реалізації педагогічних умов, доцільно було б врахувати диференційований підхід із реалізації контекстного навчання підготовки магістрів на основі отриманого рівня «бакалавр початкової освіти» і «другої вищої освіти».

3. Обґрунтовуючи реалізацію педагогічних умов (для прикладу, частині технологічно-проектувального етапу), варто було б більше уваги приділити організації виробничої (асистентської) практики магістрів з урахуванням рівневої підготовки та в ситуаціях моніторингу здатності ідентифікувати себе в професійному середовищі, суб'єктній взаємодії (учні – студенти – педагоги).

4. Визначаючи рівні сформованості готовність магістрів початкової освіти до застосування технології контекстного навчання – високий (творчий), середній (ситуативний) та низький (репродуктивний), варто було б вказати на їх сутнісні характеристики у відповідності до визначених критерій та показників (с. 86 дисертації та с. 7 автореферату).

5. Беручи за основу авторське визначення поняття «контекстне навчання», доцільно було б зробити паралель між ситуативним та інтегрованим видами навчання, оскільки рівень підготовки магістрів передбачає включення їх в

ситуацію проблемного поля з розвитку здатностей до моделювання, проектування та варіативності, що є результатом готовності їх до контекстного навчання.

Викладені зауваження та побажання не є концептуальними і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є самостійним завершеним дослідженням, а отримані результати розширюють і доповнюють зміст професійної педагогіки.

Текст автореферату відбиває принципові ідеї дисертаційної роботи.

Підсумовуючи зазначене вище, наголошуємо, що рукопис дисертації і автореферат оформлені відповідно до вимог «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її авторка – Ніконенко Тетяна Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології і педагогіки
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

М. М. Марусинець

Підпис
«15» 11 2018 р.